

IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM
EMBERI JOGI MUNKACSOPORT TITKÁRSÁGA

FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐK JOGAIÉRT FELELŐS TEMATIKUS MUNKACSOPORT

IKT. SZÁM: VII/30/19/2017
MELLÉKLET: JELENLÉTI ÍV

EMLÉKEZTETŐ
2017. NOVEMBER 8. 14.00

Helyszín: IM 439/a. tárgyaló

Időpont: 2017. november 8. 14.00

Tárgy: a Fogyatékossgal Élők Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoport ülése

Jelen vannak: a mellékelt jelenléti ív szerint

Dr. Juhász Péter, az EMMI Fogyatékossgügyi Főosztályának vezetője köszöntötte a résztvevőket. Megköszönte a Fogyatékossgal Élők Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoport (a továbbiakban: TMCS) tagjainak az előzetesen megküldött anyagokat, amelyeket kért, hogy az ülés előtt legalább egy héttel küldjék meg a tagok, mert ez megkönnyítené a résztvevők felkészülését, valamint lenne lehetőség a témában érintett kormányzati szereplők meghívására. Azt a munkamenetet javasolta, hogy az egyes javaslatokat beküldő szervezetek – az anyagok beérkezési sorrendje alapján – röviden foglalják össze az észrevételeiket. Elsőként **Kiss László**, az EMMI Köznevelés-igazgatási Főosztályának munkatársa fog reagálni a felvetésekre.

1. napirendi pont: Az ENSZ Fogyatékossgal Élő Személyek Jogairól Szóló ENSZ Egyezményének (CRPD) aktuális országjelentése – oktatáshoz való jog

Miklós Kata a Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége (a továbbiakban: MEOSZ) képviselőjében jelezte, hogy a megküldött anyag a Fogyatékos Emberek Szervezeteinek Tanácsa (a továbbiakban: FESZT) – CRPD Bizottság részére is megküldött – anyagán alapszik, így nagy részében konszenzusnak tekinthető az érdekvédelmi szervezetek között. Kiemelte, hogy a köznevelési törvényt meg kell feleltetni az inkluzív oktatás paradigmáinak. 2016 elején megjelent a CRPD Bizottság általános kommentárja az inkluzív oktatás témájában. Az abban leírtak segítséget adnak a szakmai dilemmákhoz, az inkluzív oktatás meghatározásához. Az inkluzív oktatás megvalósításához stratégiai szintű implementáció szükséges. Elmondta, hogy a súlyos és halmozottan sérült gyermekek vagy kimaradnak az oktatásból, vagy szociális intézményben, sokkal kevesebb óraszámban történik a fejlesztésük. Felhívta a figyelmet a szegregált iskolákban is megjelenő szakemberhiányra. A vélt biztonságot, amit a szülők várnak a szegregált oktatási rendszertől, sokszor nem kapják meg, ezért ennek a rendszernek a felülvizsgálata is elengedhetetlen. A végcél kizárólag az inkluzív oktatás lehet. Kiemelte az akadálymentes iskolák hiányának, az ésszerű alkalmazkodás és az egyetemes tervezés teljes hiányának kérdését.

Dr. Kiss László hangsúlyozta, hogy a szakszolgálati és gyógypedagógiai kérdések tartoznak hozzá. Megkérdezte, hogy milyen tapasztalataik vannak a mozgásszervi fogyatékosok oktatását illetően.

Miklós Kata elmondta, hogy a MEOSZ fenntart két Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézményt (a továbbiakban: EGYMI), tehát szegregált oktatási intézményeket működtet, illetve sok helyen támogató szolgáltatást működtet. Így részei az ingázásnak, amit a fogyatékos gyermeket nevelő családoknak nyújtanak. A támogató szolgálat és az EGYMI hiátuson elindulva jött létre. Vannak jó tapasztalatok, de saját maguk felé is azt a kritikát fogalmazzák meg, hogy ez nem inkluzív oktatás.

Dr. Kiss László megkérdezte, hogy az anyagukban szereplő állításokat milyen adatokra alapozzák.

Miklós Kata elmondta, hogy ombudsmani jelentésekre és a szervezethez beérkező saját tapasztalatokra alapozták.

Dr. Kiss László megjegyezte, hogy az ombudsmani jelentések egyedi ügyekről szólnak, azokból nem lehet generális, rendszerszintű ítéleteket létrehozni.

Miklós Kata nem értett egyet Kiss Lászlóval, véleménye szerint az ombudsman rendszerszintű megállapításokat tesz. Az inkluzív oktatás szükségességét először nem a fogyatékos gyerekek ügyében vetette fel, hanem a fõti gyermekváros ügyében. Rendszerszintű változás megfontolására hívta fel a figyelmet.

Dr. Kiss László hangsúlyozta, hogy a fõti gyermekváros nem köznevelési kérdéskör, õ maga oktatási ügyekben tud reagálni. Megjegyezte, hogy a MEOSZ összefoglalójában egy deficit diagnózist adott, bemutatták azt, hogy semmi nem működik. Több anyagban megjelenik az „egyetemes tervezés” és az „ésszerű alkalmazkodás” kifejezés, kérte, hogy ezekkel kapcsolatban bővebben fejtsék ki, hogy mit várnak el a szabályozási szinten. Az ésszerű alkalmazkodással kapcsolatban hangsúlyozta, hogy ezek olyan elengedhetetlen és megfelelő módosítások, változtatások, amelyek nem jelentenek aránytalan és indokolatlan terhet. **Kiss László** hangsúlyozta, hogy a Minisztériumban adatokat vizsgálnak, nem látják az egyes személyeket. Azzal kapcsolatban, hogy hozzáférnek-e a fogyatékosokkal élők a megfelelő köznevelési ellátásokhoz elmondta, hogy jelenleg 2543 mozgásszervi fogyatékos gyermek van a rendszerben az óvodától a középfokú iskola befejezéséig. 60%-uk részesül integrált nevelésben. Ez az arány azért ilyen alacsony – bár az SNI területek között a legmagasabbak közé tartozik –, mert ide számítják azokat a gyerekeket is, akik a mozgásszervi fogyatékoság mellett valamilyen társuló fogyatékosággal, jellemzően értelmi fogyatékosággal élnek. Ha csak a mozgásszervi fogyatékosággal élõket nézzük, akkor az integráció aránya 79%. A mozgásszervi fogyatékosággal élõ tanulókat ténylegesen ellátó intézmények száma országosan 884. Ez egy kifejezetten jó intézményarány. A MEOSZ nagyon elítélően nyilatkozott a szegregált intézményekről, de a Mozgáskorlátozottak Békés Megyei és a Somogy Megyei Egyesületének szegregált gyógypedagógiai intézményeivel kapcsolatban pozitívum hangzott el. A mozgásszervi fogyatékosoknak 40%-a ilyen intézményben tanul, illetve látják el. **Kiss László** a súlyos és halmozottan fogyatékosok fejlesztõ nevelés-

oktatásával kapcsolatban hangsúlyozta, hogy ne keverjék össze a mozgásszervi fogyatékosok nevelés-oktatását még akkor sem, ha társuló fogyatékoságról van szó. A Csillagház nem súlyos-halmazottan fogyatékosokkal, hanem halmazottan fogyatékosokkal foglalkozik. A súlyos-halmazottan fogyatékosok ellátása olyan köznevelési forma, amelyik eltér a többi tantárgyakra épülő és megadott szakaszokhoz kötődő (általános iskola, közép fokú iskola, szakképzés) formációktól. Ebben a fogyatékosági kategóriában jellemzően súlyos értelmi fogyatékosággal társuló egyéb fogyatékosági területek és hozzájuk tartozó egészségügyi problémák komplex ellátása jellemző. Ez nem egyedülálló Európában, három-négy országban létezik, ott szociális és egészségügyi ellátórendszerhez tartozik. Magyarországon a közneveléshez tartozik. Felhívta a figyelmet arra, hogy 2006 óta létezik ez az ellátás, nincs évszázados múltja. 2015-ben Márkus Eszter, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karának (a továbbiakban: ELTE BGGYK) készített egy kutatást, amely relatíve lesújtó képet nyújtott a fejlesztő nevelés-oktatás végrehajtásáról. Ezt a kutatást az EMMI megrendelésére készítette, annak érdekében, hogy ennek az ellátási formának a megsegítésére pályázatos projektek készítsenek elő. A projektek elkészültek, összesen 11,9 mrd Ft a keretösszege a két pályázatnak (EFOP 3.1.6. és 4.1.6. projekt). Ilyen mértékű fejlesztés soha nem volt a fejlesztő nevelés-oktatásban, de általában a köznevelés területén ez kiemelt keretösszegű pályázatos projekt. Márkus Eszter más okból, egy évvel később megismételte ezt a kutatást, amelyet a Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete (a továbbiakban: MAGYE) a tavaszi konferenciáján nyilvánossá tette. A kutatás határozottan javuló tendenciákat mutatott, igen szignifikáns fejlődés látható ezen a területen. A statisztikai adatok mutatják, hogy kb. 40%-kal nőtt 2010 és 2016 között a fejlesztő nevelés-oktatás száma. Ha van intézmény a környéken, amely ilyen tevékenységet végez, akkor az fel fog vetni újabb problémákat, pl. a speciális szállítás kérdését. Ez mindkét érintett területnek, a szociális és a köznevelési területnek is kiemelt kérdésköre. A több szervezet által is felvetett gyógypedagógus hiánnyal kapcsolatban **Kiss László** elmondta, hogy amikor az intézmények a KLIK fenntartása alá kerültek, akkor kiderült, hogy rengeteg gyógypedagógus munkakörben dolgozó ember nem gyógypedagógus. Így 2013 óta kellett a kormánynak betölteni egy olyan szakember hiányt, amely nehezen pótolható, több éves kifutása van. Ugyanakkor a 2013. évet megelőzően tíz évre visszamenőleg kb. 6000 személy dolgozott gyógypedagógus konduktor munkakörben, jelenleg 8600 fő a számuk. 4 év alatt 40%-kal nőtt az alkalmazott gyógypedagógusok száma, amely egy előremutató eredmény.

Miklós Kata az ésszerű alkalmazkodás kapcsán hozzátette, hogy az elmaradása hátrányos megkülönböztetést jelent.

Mikesy György a Fáy Károly Hallássérült és Fogyatékos Személyek Egyesülete képviselőjében alátámasztotta a **Kiss László** által elmondottakat. A törvény megszületésétől kezdve egyre jobban látszik az a tendencia, hogy felzárkóztatás történik. Még nem tartunk ott, ahol szükséges lenne, de figyelembe kell venni az elmúlt 10 évet. Látni a törekvéseket a fenntartókon is, igyekeznek minél jobb feltételeket teremteni. Véleménye szerint a hátrányos megkülönböztetés az, amikor direkt hátrányosan megkülönböztetünk valakit, míg az ésszerű alkalmazkodás esetében meg kell vizsgálni a lehetőségét annak, hogy mennyit bír a fenntartó. Sokszor erőn felül vállalja a fenntartó, akkor is, amikor nincs pénze rá.

Dr. Juhász Péter hozzátette, hogy több, a témát kutató szakember és szervezete is felvetette már, hogy az ésszerű alkalmazkodás elmulasztását nem kellene-e hátrányos megkülönböztetésnek minősíteni, illetve ezzel azonos jogi kategóriává tenni. Az ésszerű alkalmazkodás hazai jogrendbe foglalásával kapcsolatban nem egy kísérleten vagyunk túl. A 2011-es magyar EU elnökség alatt teljes fél évet szánt az EU Szociális Munkacsoportja erre a témára, és arra, hogy ez a nemzeti jogokba hogyan ültethető át. Fél év alatt nem jutottak eredményre. Sem a magyar, sem más jogrendszerek tekintetében egyértelmű javaslat nem körvonalazódott arra vonatkozóan, hogy pontosan hogyan lehetne a nemzeti jog részévé tenni.

Dr. Varga Judit, az Egyenlő Bánásmód Hatóság képviselőjében elmondta, hogy az EBH következetes jogértelmezése szerint, ha nemzetközi rendelet vagy hazai joganyag előírja az ésszerű alkalmazkodást, abban az esetben úgy tekintik, hogy az ésszerű alkalmazkodás elmulasztása az egyenlő bánásmód követelményének megsértése. Megjegyezte, hogy nem egzakt fogalom, vizsgálni kell az arányosságot, szükségességet.

Mikesy György hozzátette, hogy különféle tudás kell az oktatáshoz való hozzáféréshez; gyógypedagógiai tudás, egyetemes tervezés, ergonómiai tudás.

Dr. Borza Beáta az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala (a továbbiakban: AJBH) képviselőjében egyetértett **Kiss Lászlóval** abban, hogy az AJBH elsősorban egyedi ügyeket vizsgál, de ugyanakkor hangsúlyozta, hogy ezek az egyedi ügyek világítanak rá általában arra, hogy milyen indikátorként szerepel egy-egy egyedi ügy a rendszert illetően. Egy hatásköri szabályrendszer határozza meg a munkájukat, ehhez szükséges az, hogy esetleg egyedi kérdésekből kiindulva, de rendszerszintű megállapításokat tegyenek. Az EMMI-től is sok olyan adatot kérnek, és használnak fel a jelentésekben, amely nem csak az egy egyedi ügyre, egy panaszosra vonatkozó, hanem általában egy jelentős kérdés megválaszolására alkalmas adatsort jelent. A jelentéseik nem nagyon kritikusak, tényeket állapítanak meg, a tényekből jogi következtetéseket vonnak le. Ezt sokszor vonatkoztatják a rendszer általános mozgására és a fogyatékos tudomány, fogyatékosügy egészére, amelyek aztán lefordíthatók az egyes emberekre. A súlyosan fogyatékos gyermekek és az SNI-s gyermekek oktatását illető nagy vizsgálatot azért végezték, mert a beérkező panasz olyan körülményű, alapos és széleskörű rálátást adott ezekre a kérdésekre, amelyek túlmutattak egy-egy család problémáján. Az AJBH-nak ilyenkor hatásköri kötelessége a vizsgálatokat és széleskörű kutatásokat lefolytatni, amelyekből valamiféle általános pillanatkép mutatkozhat meg. Ezt segédeszköznek tekintik a jogalkotók, az alkotmányozók, a szakemberek számára. Vannak kérdések, amelyben jelentős előrelépésre és szándékra, valamint szakmai és kormányzati összefogásra van szükség, ahhoz, hogy megvalósulhassanak azok a tervek és előremutató szándékok, amelyek akár a CRPD-ben olvashatók. Az ombudsmani jelentések foglalkoznak az ellátottak, a fogyatékos emberek helyzetével, ugyanakkor a szociális szféra helyzetével is. Nem lehet azt mondani, hogy csak a köznevelés kérdésével foglalkozzunk, mert a köznevelés most már – ha csak az inkluzív oktatást vesszük figyelembe – igénybe veszi a szociális szaktudást is. Olyan interdiszciplináris probléma ez, amely nehezen választható le egy-egy témakörre és ágazatra.

Dr. Kiss László megjegyezte, hogy a MEOSZ anyagában az olvasható, hogy nem létezik inkluzív oktatás, a fejlesztő nevelés-oktatás hátrányos megkülönböztetés, nem biztosított az oktatásban való részvétel, jogsértő a szegregált oktatás, lakhelyükön nem kapják meg, nincs átültetve, hiányzik a képzés, hiányzik a gyógypedagógus. Változatlanul az a véleménye, hogy ez nem vezethető le az ombudsmani jelentésekből ilyen sarkított módon. A pedagógusképzéssel kapcsolatban elmondta, hogy a fogyatékosügy és a gyógypedagógiai ismeret benne van a képzésben, a 14 óvoda-pedagógusképzőből 6 esetében kötelező, 8 esetében választható, a tanítóképzőkből 6 esetében kötelező, 6 esetében választható modulként szerepel.

Mikesy György megjegyezte, hogy az intézményi profiltisztítás a szociális intézményekre is vonatkozik. Most zajlik a felülvizsgálat. Elkezdik kidolgozni, hogy kiváltsák és valóban köznevelési intézményekben kapjanak helyet. Ez is egy pozitív változás.

Perlusz Andrea az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kara képviselőjeként az ésszerű alkalmazkodás fogalmával kapcsolatosan elmondta, hogy az érdekvédelmi szervezeteknek az a feladatuk, hogy ezt minél markánsabban számon kérjék, ugyanakkor ez a terminológia megfelelő promóció híján nem tud átmenni a gyakorlatba. Nem tudnak mit kezdeni vele azok a helyi szereplők, akiknek ezt az ésszerű alkalmazkodást végre kell hajtani. Az ésszerű alkalmazkodásban nem egy akadályt és a szankcionálás hiányának számonkérését kell látni, hanem egy lehetőséget annak érdekében, hogy minél több sajátos nevelési igényű gyerek a lakóhelyén teljesíthesse a tankötelezettségét, ilyesformán ne sértsük meg a CRPD egy másik pontját, az inkluzív oktatáshoz való jogot. Az érdekvédelmi szervezeteknek feladata lenne, hogy segítséget nyújtsanak ahhoz, hogy hogyan lehet promotálni az ésszerű alkalmazkodást, hogy mit jelent ez a gyakorlatban.

Dr. Juhász Péter kiemelte, hogy az ésszerű alkalmazkodásnak legnehezebben megfogható pontja az „aránytalanul nagy teher”. Az ésszerű alkalmazkodás egészen biztosan nem azt a célt szolgálja, hogy az ahhoz kapcsolódó kötelezettség alól bárki mentesülni tudjon. A munkatervvel kapcsolatosan elmondta, hogy ezeknek a találkozónak a célja egy javaslatcsomag megfogalmazása. Ebből a szempontból az egyes problémák megfogalmazása azért érzékeny kérdés, mert a kritikai megállapításokról nehéz szavazni, illetve nehéz azokból javaslatcsomagot összeállítani. Ezért a kritikákat minden esetben megfogalmazva, valami javaslatot is meg kell fogalmazni, valamilyen intézkedést, továbblépést a kormányzati, nem kormányzati szereplők számára, mert abból születhet egy olyan csomag az öt témakört tekintve, ami továbbvihető.

Miklós Kata megjegyezte, hogy nem a gyógypedagógus képzést hiányolják, hanem az emberi jogi modellt.

Dr. Kálózi Mirjam az Autisták Országos Szövetsége (a továbbiakban: AOSZ) képviselőjeként elmondta, hogy az AOSZ anyagát úgy állította össze, hogy meghatározott egy problémát, és egy javaslatot vagy lehetséges megoldást. A megbeszéléstől azt várja, hogy a megoldási javaslatokra kapnak reakciót. Kiemelte az ésszerű alkalmazkodás kérdését, amely az AOSZ álláspontja szerint hiányzik. Azt a javaslatot tette, hogy jó lenne a jogszabályban valamilyen fogódzót adni, példálózó felsorolást, általánosításokat. Ha a definíció az oktatás

kapcsán beépülne a szabályozásba, az előrébb vihetné a dolgot. Kiemelte az utaztatás kérdését. Az AOSZ jogsegélyszolgálatán nagyon sok ilyen probléma merül fel, amelyekre mindig egyedi megoldások születnek. Véleménye szerint ezen a területen a jogi szabályozást bővíteni kell, mert a gyakorlatban nem megoldott. A CRPD 24. cikkének kommentárában is megjelenik, hogy az oktatási szolgáltatások akkor elérhetőek az érintettek számára, ha az oda való eljutás is megoldott. Felvetette az iskolabusz hálózat fejlesztését abba az irányba, hogy a fogyatékos gyermekeket tudja szállítani. de jobb megoldás volna, ha minél több oktatási intézményben megfelelő ellátást tudnának kapni a gyermekek. Ugyanakkor érthető, hogy egy kis településen a magas szintű gyógypedagógiai oktatás nehezen megvalósítható. A több megoldás közül, mindig a helyzetnek megfelelő legjobb megoldást kell megtalálni. Elmondott egy esetet, amelyben a gyermekek utaztatását külső vállalkozóval szervezték meg, a kíséretet pedig a szülők látták el. Az adott esetben egy vállalkozó lát el egy tevékenységet, amit az oktatási intézménynek kell megoldania, és a szülő kíséri a gyermekeket, aki a maga gyermekéért tud felelősséget vállalni. Felmerül a felelősségi szabályok kérdése. Az ombudsmani jelentésekkel kapcsolatban elmondta, hogy ezekre szeret hivatkozni, mert javaslatok is megfogalmazódnak bennük. Véleménye szerint egy-egy egyedi eset kapcsán jól feltárhatóak a rendszer szintű problémák. Az a tapasztalatuk, hogy sok szülő nem vállalja fel a konfrontációt, nem viszi jogi útra a problémát. Ez nem jelenti azt, hogy nincs probléma. Akik az ombudsmani jelentésekben megjelennek, jól tudják reprezentálni a többi érintettet is. Javasolta az EMMI, az IM és az NGM képviselőinek bevonását az egyeztetésbe. Véleménye szerint a többségi pedagógusok nincsenek kellően érzékenyítve, illetve nem kapnak megfelelő ismereteket a különböző fogyatékoságokról. Az Országos Fogyatékosügyi Program végrehajtásának 2015–2018. évekre vonatkozó Intézkedési Tervéről szóló 1653/2015. (IX. 14.) Korm. határozatban foglaltak szerint erre való intézkedést szükséges kormányzati oldalról tenni. Javasolta az ELTE BGGYK bevonását az érzékenyítés, illetve a továbbképzések témájában. Az élethosszig tartó tanulás lehetősége nem érvényesül a magyar gyakorlatban. Tapasztalata szerint a szakértői bizottságok egyengetik az érintettek útját 16 éves korukig, de a szakképzés, felnőttképzés során már nem veszik figyelembe a szakértői véleményeket, a koordinátorok teljesen hiányoznak. Ebben az esetben is jogszabálybővítésre lenne szükség, illetve speciális képzési programok kidolgozására. Az OKJ-s képzéseket ki kell bővíteni speciálisabb modulok létrehozásával, hogy a fogyatékos személyek is részt tudjanak venni. Kiemelte, hogy az autizmussal érintettek számára nincs speciális képzés.

Dr. Juhász Péter megköszönte a konkrét megoldási javaslatok megfogalmazását.

Dr. Kiss László megkérdezte, hogy pozitív tapasztalat volt-e az AOSZ részéről?

Dr. Kálózi Mirjam elmondta, hogy a jogsegélyszolgálathoz nem a pozitív tapasztalatok jutnak el. Pozitív tapasztalatként azt tudja felmutatni, ha adott esetben az AOSZ közreműködésével vagy a javaslatai figyelembevételével megnyugtatóan rendeződik egy helyzet. Véleménye szerint a problémák kiemelése és azokra megoldás keresése a cél. Tapasztalható haladás, van sok probléma, amit helyes jogalkalmazással is meg lehetne oldani. Sokszor kérnek állásfoglalást az Oktatásért Felelős Államtitkárságtól is. Ezek általában hasznosak szoktak lenni, sok esetben sikerül általuk a problémát megoldani.

Dr. Kiss László véleménye szerint nem a problémák kiemelése, hanem egy komplexebb kép nyújtása a cél. Az ésszerű alkalmazkodás esetében kérte, hogy a megfogalmazott javaslatot egészítsék ki példákkal. Az anyagban kiemelt eszköztábla és a speciális tanterv szakmai vita alapjául szolgáló kérdéskörök. Az Autizmus Munkacsoport májusban ülésezett utoljára, ahol az az állásfoglalás született, hogy nincs speciális kerettanterv, hanem módszertani útmutatókra van szükség. Ezt a szakmának kell eldönteni. Az eszköztáblával kapcsolatosan többször kérték az Autizmus Munkacsoportot, hogy készítsen javaslatot, amely elkészült, jelenleg az EMMI-nél van. Az utaztatás kérdését az előző hozzászólásában már jelezte, hogy valóban kiemelt probléma, a szociális területtel is folyamatosan konzultálnak ebben a kérdésben. Elmondta, hogy nem látja olyan rossznak a hozzáférhetőséget, mint ahogy az egy jogsegélyszolgálaton látszik. 5800 autista gyermeket 1300 intézmény lát el. A középfokú ellátásban országosan 240 a száma azoknak a középfokú iskoláknak, amelyek autistákat fogadnak. **Kiss László** jelezte, hogy a szakképzés kérdése az NGM kompetenciakörébe tartozik. A szakképzési kerettantervek között valóban nincsenek autizmusra adaptált kerettantervek, de más fogyatékosági területeken a mozgássérült, hallássérült, enyhe értelmi fogyatékos és látássérült tanulóira összesen 217 adaptált kerettanterv készült, ezen túlmenően még további 188 speciális kerettantervvel is rendelkeznek. A szakképzésben az NGM nagyon sokat tesz a fogyatékos tanulókért. A szakértői bizottságok, illetve a középfokú intézmények problémaköre csak a gyakorlatban probléma, jogilag az egy tiszta kör. A szakértői bizottságok és a pedagógiai szakszolgálat addig foglalkoznak jogszerűen a tanulóval, amíg jogszerűen a köznevelés rendszerében tartózkodik. A köznevelés rendszeréhez a felnőttoktatás is hozzátartozik. A tankötelezettség megszűnése az intézményt semmire nem jogosítja, a jogviszonyt nem szüntetheti meg. A 16 éves kor elérése annyit jelent, hogy eddig köteles volt iskolába járni, e fölött pedig joga van iskolába járni mindaddig, amíg a köznevelési törvény 60. §-ában meghatározott életkori határt el nem éri, ez a középfokú iskola esetén 25 év, SNI-nél 25+2 év. **Kiss László** hangsúlyozta, hogy a többségi pedagógusképzésről mondta el, hogy óvodapedagógus-képzők esetében 6 egyetemen kötelező és 6-nál választható az inkluzív ismeretek, SNI ismeretek. A tanítóképzésben is 6 helyen kötelező és 6 helyen választható.

Dr. Juhász Péter véleménye szerint a megfogalmazott megoldási javaslatok első lépésnek megfelelnek a javaslatcsomag összeállításának útján. Jogalkotóként hiányolják a konkrét javaslatot. Az EMMI évek óta dolgozik az értelmezés meghatározásának kidolgozásán. Előrelépés lenne, ha a TMCS konkrét javaslatokat tudna kidolgozni. Az utaztatással kapcsolatban is azoknak a szempontoknak és érveknek az összegyűjtésére lenne szükség, amelyek alapján meg lehetne határozni, hogy az oktatási vagy a szociális szférához, lenne telepíthető, hogy ki és milyen módon köteles az utaztatást megoldani. Fontos lenne látni az emberi jogi és egyéb szempontokat, amelyek alapján az egyik vagy a másik indokolt. Az Intézkedési Terv **Kálózi Mirjam** által említett pontjával kapcsolatban **Juhász Péter** hangsúlyozta, hogy nem a pedagógusképzésre és általában az oktatásra vonatkozik, hanem általánosságban valamennyi felsőfokú képzésre. A felsőfokú alapképzések részévé kell tenni a fogyatékosággal kapcsolatos ismereteket. Ezzel kapcsolatban akár az egyetemi szférától, akár máshonnan várják a javaslatokat, eszközöket, érveket. A felsőoktatási területtől az a visszajelzés érkezett, hogy az egyetemi autonómia miatt ilyen típusú kötelezettség megfogalmazása nehézkes. Jogalkotói oldalról nem nagyon van arra lehetőség, hogy azt

kötelezően meghatározzák, hogy egy egyetemi alapkézésnek mi a tartalma. A mozgásterük a kimeneti követelmények meghatározásában lehetséges. Példaként említette, hogy az akadálymentes tervezés az építész alapkézés kötelező elemei közé kerüljön be. A felnőttképzéssel kapcsolatban megkérte **Kálózi Mirjamot**, hogy pontosítsa, hogy milyen megoldást javasol a képzések megvalósítására.

Dr. Kálózi Mirjam elmondta, hogy az OKJ-s képzések tekintetében hiányoznak a speciális programok, adaptációk. Vannak bizonyos képzéseknek bizonyos adaptációi, de azok egyik sem elérhető az autizmussal élők számára. Kérte, hogy kaphassanak tájékoztatást arról, ha valamelyik tárcának egy adott témában már van valamilyen állásfoglalása.

Dr. Juhász Péter megerősítette, hogy éppen ezért van jelentősége annak, hogy az anyagokat korábban kapják meg, mert akkor az érintetteket meg tudják hívni az egyeztetésre.

Dr. Bodgál Ildikó az NGM Munkaerőpiacért és Képzésért Felelős Államtitkárságának munkatársa elmondta, hogy a munkaerőpiaci oldal képviselőjeként vesz részt az ülésen, sok alkalommal vett részt olyan jelentések összeállításában, amelyben a képzési oldal is részt vesz. Ma reggel a beérkező anyagokat látva azonnal megpróbált a képzési oldalról kollégát hívni az ülésre, de sajnos ez ilyen gyorsan nem sikerült. Természetesen mostantól részt fognak venni az előkészítő munkában. A szakképzés kapcsán megjegyezte, hogy a CRPD, a Szociális Charta vagy bármely nemzetközi egyezmény, vagy a nemzetközi trendek gyakorta sürgetik és biztatnak minden részes államot, hogy az integrált oktatás felé irányítsák a politikájukat. Ami a közoktatásban, az általános ismeretekben, majd az egyetemi képzésben is valószínűleg könnyebben megvalósítható, mint a szakképzésben. Magyarországon 2010 óta duális szakképzés felé indult el a 16 év felettiek képzése. Az érzékenyítés, az oktatási intézményekben dolgozó kollégákkal, pedagógusokkal intézményesítve elképzelhető, végzik is. De az oktatásnak egyik része zajlik az oktatási intézményekben, és jelentős része a vállalkozásoknál, a résztvevő cégeknél zajlik. Nem lehet betervezni, hogy melyik szakembert kell érzékenyíteni annak érdekében, hogy majd hozzá kerül esetleg egy fogyatékos gyermek vagy fiatal felnőtt. Az integráció ebben az esetben további problémákat generálhat, amelyeket ezek a vállalatok nem tudnának megoldani. Azt a javaslatot, amely a meglévő OKJ-s képzések kibővítését, integrálását célozza, át kell gondolni újra, mert a szakképzésben az érzékenyítés vagy a fogyatékoság specifikus ismeretek oktatása a pedagógusok számára, az csak az egyik oldala a képzési elemnek.

Dr. Kiss László megerősítette **Bodgál Ildikó** hozzászólását. A szakképzésben sokkal kisebb a spektruma annak, hogy minden egyes szakma nyitottá váljon egyes fogyatékosági területek előtt. Ezt mindenképpen át kell gondolni. Megjegyezte, hogy a nem fogyatékos személyek egy része sem alkalmas bizonyos szakmákra. Ezeknél a szakképzéseknél van pályaalakalmasság is. A klasszikus fogyatékosági területekre (látási, hallási, mozgásszervi) vannak adaptált kerettantervek. Bizonyára megvan az oka szakmailag is, hogy miért nincs az autizmus spektrumra, a különböző diszfunkciókra, ahol ugyanúgy ép értelmi képességek mellett és nem károsodott fizikai struktúrák mellett kell elsajátítani szakképzési tartalmakat. Átgondolandó irányvonal, hogy adaptált kerettantervekben gondolkodunk, vagy elég az irányelv kiterjesztése. A szakképzés kapcsán mindenképpen figyelembe kell venni ezeket az

akadályozó tényezőket, amelyek nem a fogyatékoság tényéből, hanem a képzés jellegéből fakadóan jelennek meg. Az érzékenyítő tréningekkel kapcsolatban elmondta, hogy a 3.1.6, 4.1.6-os projektek is a kormányhatározat általános elvei alapján lettek megfogalmazva, a projektek célcsoportja a fejlesztő nevelés, a pedagógiai szakszolgálat és az utazó gyógypedagógus, utazó konduktori hálózat és az érzékenyítő tréningek, szülősegítő foglalkozások szervezése. Érzékenyítő tréningekből az elmúlt 23 évben nagyon sok volt, melyeken gyakorlatilag a teljes köznevelési-oktatói gárda részt vett, de az embereket nem változtatja meg az, hogy részt vesz egy ilyen képzésen. Ebben nemcsak a kormányzatnak van szerepe és felelőssége, hanem a szakmai szervezeteknek is.

Perlusz Andrea megerősítette, hogy a többségi pedagógusképzések mindegyikében van kötelező vagy választható fogyatékosággal kapcsolatos gyógypedagógiai vagy attitűdformáló tantárgy. Kiemelte, hogy a tudás az attitűdnek csak az egyik komponense. A tudás átadásával még nem változik az attitűd. A másik két komponens megváltoztatása hosszabb időt vesz igénybe. Az attitűdformáló programok alapvető hatékonysági problémája, hogy egy teljesítményközpontú társadalmi kontextusban kell megvalósítani. A leghatékonyabb attitűdformálás maga az integrált nevelés, az a tény, hogy együtt élünk a fogyatékos emberrel és megtapasztaljuk, hogy milyen. Fontos beszélni a felsőoktatásról és a doktori képzésről is, ugyanis a fogyatékosággal élő személyek szélesebb köre jut be a felsőoktatásba és folytat doktori tanulmányokat. A semmit rólunk nélkülünk elv megvalósulásában kulcsfontosságú kérdés, hogy a döntéshozatali vagy stratégiaalkotói szinten is tudjanak fogyatékosággal élő személyek részt venni. Azonban a köznevelésben számukra járó kedvezmények és jogi lehetőségek még csak a felsőoktatási szinten, a felsőoktatási törvénynek köszönhetően tudnak megvalósulni valamelyest, az ezt követő felnőttképzésben vagy akár doktori képzésben egyáltalán nem. Üdvözölte azt a javaslatot, miszerint minden felsőfokú képzés részévé kell tenni a releváns fogyatékos specifikus vagy fogyatékosággal kapcsolatos legalább általános ismereteket. Ez a CRPD-nek az inkluzív szolgáltatások biztosításának követelményéhez kapcsolódik. Megjegyezte, hogy a felsőoktatási intézmények autonómiája nem elég erős érv, mert tudomása szerint a felsőoktatási intézmények nagy számban lennének nyitottak ilyen típusú tematikájú kurzusok beemelésére legalább választható tantárgyakként. Tapasztalataik szerint a választható tantárgyakat azok választják, akiknek kisebb szükségük van arra, hogy náluk attitűdváltozást érjenek el. Míg azokat a hallgatókat, akiknek a legnagyobb szükségük lenne rá, csak akkor érik el az ilyen tematikájú kurzusokkal, ha az kötelező.

Juhász Péter elmondta, hogy amikor az Intézkedési Terv készült, akkor az eredeti megfogalmazásban ez az intézkedési pont megfogalmazásakor a „kötelező” szót tették bele. Sajnos ez a szó nem maradhatott benne. Véleménye szerint nem az egyes ember személyes attitűdformálása a feladat, hanem az, hogy egyes szakmák művelői számára evidens legyen, hogy fogyatékoságügyi feladatokkal is teendője van.

Szegedi Erika az ÉFOÉSZ Komárom-Esztergom Megyei Szervezete képviselőjében elmondta, hogy az integráció már a bölcsődében megjelenik az autizmussal kapcsolatban is. A bölcsőde három területen érintett, az egészségügyi, a szociális és a pedagógia területén. Az érzékenyítéssel kapcsolatosan kérte, hogy akár az AOSZ tartson a kollégái számára képzést, ahol az attitűddel nincs probléma, de anyagilag elérhetetlenek számukra a képzések. Az

utaztatással kapcsolatban elmondta, sok esetben autista szervezet felvállalja az együttműködést, de a kíséretet a bölcsődének kell biztosítani. Nem elvárható, hogy ezt a pedagógus kolléga tegye meg, nem terhelhetik őt a szülők ilyen felelősséggel.

Mikesy György javasolta, hogy a jelentésbe kerüljön bele, hogy megtörtént az a kormányzati intézkedés, hogy az SNI-s tanulók részére megkezdődik a megalapozott szakképzési előkészítés. Meg kell vizsgálni a munkaképességeket, munkakészségeket, ami megvan a köznevelési területén, a szakértői bizottság és a szakképzés területén hiányoznak. Az utaztatás kérdése rendszerszintű probléma, szempont kérdése, hogy szociális vagy köznevelési. Figyelembe kell venni a köznevelési intézmények sokrétű feladatait. Az EGYMI-ben van utazó tanári szolgálat, biztosítani kell az eszközöket, amellyel az utaztatást megoldják. Ez esetben köznevelési feladat az utaztatás is. Ezt a problémát le kell venni a szülők válláról. A felsőoktatási képzésekkel kapcsolatban egyetértett azzal, hogy nem elég csak szellemi szinten megismerkedni a fogyatékosági ismeretekkel, hanem be kell vonni az érintetteket is.

Miklós Kata egyetértett abban, hogy az érzékenyítés szó és sok gyakorlat széles spektrumon mozog és sajnos gyakran a paternalista hozzáállást erősíti. A CRPD 8. cikke a tudatformálás szót alkalmazza. Az egyetemi autonómiára való hivatkozás elfogadhatatlan. Az egyetemre való bekerüléskor nagyon fontos lenne az állapotfelmérés, kimondani azt, hogy az adott szakma egy illetőnek soha nem lesz elérhető. A megfelelő állapotfelmérésekkel lehetne visszautalni, akár jelzést adni a gyógypedagógusi szakmának, hogy melyek azok a készségek, amelyeket jobban kellene fejleszteni. A duális szakképzésbe ugyanazt az ésszerű alkalmazkodást kellene alkalmazni, amit a foglalkoztatási törvény a munkáltatónak ír elő. Ennek megtagadása hátrányos megkülönböztetés.

Dr. Nagy Sándor a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége (a továbbiakban: MVGYOSZ) képviselőjeként elmondta, hogy tisztában vannak vele, hogy a kormány mindent megtesz annak érdekében, hogy az inkluzív oktatás megvalósuljon. Az Országos Fogyatékosügyi Program 3. pontjában benne van, hogy mit kell megvalósítani. De érdekvédelmi szervezetként a panaszokat és problémákat nekik jelzik és ők tudják azokat továbbítani, annak érdekében, hogy ezeknek az embereknek a helyzetét segítsék. A vak és gyengénlátó gyermekekkel kapcsolatosan kiemelte az oktatás személyi feltételének kérdését. Ezek a gyermekek a látásvesztés miatt nagyon nehezen, speciális módon jutnak információhoz. Ezt az információszerzést tanítani kell nekik, amelyhez megfelelő szakemberekre van szükség. Ezek a szakemberek nem állnak kellő létszámban rendelkezésre. Az írás-olvasás megtanulását nem követelik meg olyan szinten, mint a látó gyermekektől. Nincsenek meg a megfelelő szemléltetőeszközök. Minden iskolában, ahol vállalják az inkluzív oktatást vak gyermekek esetében, biztosítani kell a szemléltetőeszközöket. A társadalom és a gazdaság fejlődésével a vak emberek a leszakadtak a szakképzés területén. A szakképzési jegyzék összeállítása nem követte ezt a fejlődést úgy, hogy a vak és gyengénlátó gyermekek számára is megfelelő képzéseket dolgoztak volna ki. Meg kell vizsgálni, hogy valamely szakterület részfeladatait tudnák vakon elvégezni a dolgozni vágyók, így lehetővé válna számukra a foglalkoztatás.

Kiss László megjegyezte, hogy a Minisztérium nem csak jogalkotással foglalkozik, központi irányító szervként több más tevékenységet is végez. A magyar gyógypedagógia egy jellemzően szegregált alapokra épülő, 150 éven keresztül elkülönített oktatási keretek között zajló, szovjet típusú intézményi struktúra volt. 1993-ban jogszabályban megjelent az integrált oktatás, ténylegesen, a statisztikában láthatóan 2002-ben voltak gyerekek az integrált oktatásban. 15 év alatt sem új szemlélet, sem új tanári gárda nem alakult ki, ahhoz még 30 év kell. A látássérült tanulók ellátása volt legkevésbé liberalizált az országban, két intézmény volt. Ma már országosan 52 intézmény fogad vakokat és 398 gyengénlátókat. Ez a legnehezebb terület, a fogyatékosági területek közül itt a legalacsonyabb az integrált nevelés aránya és ennek a területnek az eszközigénye a legdifferenciáltabb és legnehezebben beszerezhető. Az intézmények eszközrendszere elavult, a jogszabály egy archaikus eszközlistát tükröz. Javaslatokat várnak arra vonatkozóan, hogy az elavult eszközök helyett milyen eszközökre van szükség. Fel kell mérni, hogy mennyibe kerül a teljes eszköztár lecserélése. Jelezte, hogy a szakképzésre vonatkozó kérdésre nem tud választ adni, mert mélyebben nem ismeri az adaptált tanterveket.

Mikesy György az eszközigénnyel kapcsolatban elmondta, hogy a jövő iskolája legyen minden iskola, függetlenül attól, hogy éppen gyógypedagógiai intézmény, többségi, kisvárosi vagy falusi iskola. A szemléltető eszközökre minden iskolában szükség van, függetlenül attól, hogy éppen vannak látássérült tanulók vagy nincsenek. Vannak gyengén tanulók, akik nem SNI-s gyerekek vagy az autisták, akiknek ugyanúgy szükségesek ezek az eszközök. Minden iskolában kellene olyan szemléltetés, ami a látássérülteknek is kell. Ez az inkluzív iskola.

Perlusz Andrea részben egyetértve **Mikesy Györggyel** felhívta a figyelmet arra, hogy a szemléltető eszközöket és a gyógyászati segédeszközöket el kell választani egymástól. A korszerű oktatásban ma már nem jelenthetne problémát, ha a pedagógusok kompetensek lennének és lennének szemléltetésre alkalmas eszközök, ez nem keverhető össze azzal, hogy a gyógyászati segédeszközök közül melyek azok, amelyek ingyenesen vagy csekély térítés ellenében hozzáférhetők. Elmondta, hogy szakemberként részt vett az eszközlista összeállításában, és a nemzetközi tapasztalatok is azt mutatják, hogy az eszközlista amennyire facilitálhatja az integrációt és a befogadást, mert támpontot ad arra, hogy milyen eszközök kellene, annyira hátráltathatja is, mert kifogásul használhatják az intézmények, amelyek nem rendelkeznek megfelelő eszközökkel.

Mikesy György felhívta rá a figyelmet, hogy most zajlik a digitális oktatás bevezetése.

Juhász Péter a Braille-írással kapcsolatos javaslat tekintetében megkérdezte **Nagy Sándortól**, hogy mi az a statisztika vagy a tapasztalat arra vonatkozóan, hogy az információtechnológiai eszközök jelentős térhódításával – amellyel a látássérült személyek egyre szélesebb körben élnek – hosszabb távon mennyire kell hangsúlyt fektetni a Braille-írásra.

Nagy Sándor véleménye szerint, amíg a látó gyerekeket tanítják írni-olvasni, addig a vak gyerekeket is meg kell tanítani írni-olvasni. Csak azért, mert valaki vak, ne mentesülhessen attól, hogy megtanuljon írni-olvasni. A társadalom biztosítja a pontírású kiadványokhoz való

hozzáférést és az akadálymentesítés területén vállalja azt, hogy pontírással látja el a termékcsoomagolásokat.

Juhász Péter jelezte, hogy csak az eszköz vagy a csatorna módjára kérdezett rá. A Braille-írásnak van létjogosultsága.

Nagy Sándor elmondta, hogy visszaszorulóban van a Braille-írás, de éppen azért, mert kíméletből, sajnálatból nem tanítják meg a gyerekeket olvasni. A vak és gyengén látó emberek oktatását tovább kell fejleszteni.

Kiss László elmondta, hogy kormányzati szintről a jogszabályok jók, a kerettantervek megvannak, van eszközlista. Ha az érdekvédelmi szervezetek úgy érzik, hogy tovább kell fejleszteni a vak és gyengénlátó tanulók képzését, akkor azt jelezzék, arra tud majd a kormányzat reagálni.

Nagy Sándor hangsúlyozta, hogy a jogszabályokban biztosított feltételek úgy valósuljanak meg, hogy ne sérüljön a látássérült gyermek érdeke.

Laczka Zsanett a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége (a továbbiakban: SINOSZ) képviselőjében kiemelte a gyógyászati segédeszközök listájának bővítését. Olyan eszközök állami támogatására lenne szükség, amelyek segítik a nagyothalló hallássérült gyermekek oktatásban való részvételét. Az FM rendszer és az indukciós hurok-erősítők teljes egészében hiányoznak a listából. A SINOSZ az oktatási módszerek közül a bilingvális oktatás mellett teszi le a voksát. Fontos lenne, hogy a szülőknek biztosítva legyen a választás lehetősége az auditív-verbális és a bilingvális oktatási módszer között. A 2017. szeptember 1-től hatályos a jelnyelvi törvény erre ad lehetőséget és vannak is jó kezdeményezések a végrehajtására vonatkozóan. A szülőnek van lehetősége a hallássérült gyermeket integráltan, halló gyerekek közé íratni. E tekintetben konkrét számszerű javaslatot tettek a jelnyelvi törvény módosítására. A térítésmentes jelnyelvi tolmács szolgáltatás kerete évi 120 óra, tanulóknak tovább bővül, de középiskolában és a felsőoktatásban ez kevésnek bizonyul. Így nagyon kevés órán tudnak részt venni a hallássérült tanulók. Az általános iskolák tekintetében egyáltalán nincs az éves 120 órás kereten túl további óraszám.

Kiss László elmondta, hogy a bilingvális oktatás be nem vezetésével a köznevelés 2017 szeptembere óta jogsértő állapotot tart fent, hiszen a törvény előírja a meghatározott intézménytípusok mellett. Viszont a jelnyelvi tanárok képzése még nem fejeződött be, így a köznevelés nem tud lépni a jelnyelv, mint nyelv oktatásában, valamint a jelnyelven történő oktatás és a bilingvális oktatás konkrét bevezetésében.

Perlusz Andrea elmondta, hogy ő az egyetemen a hallássérültek pedagógiája szakirány szakfelelőse. Teljesen egyetért a SINOSZ állásfoglalásával és javaslataival, így a tolmács órakeret kibővítésével. A doktori képzésben az abszolutórium befejezése után kezdődik el a tudományos munka időszaka, amelyre a doktoranduszoknak további három évük van. Ebben az időszakban már nincs hallgatói jogviszonyuk, így a tolmácsolási órák kerete számukra már nem hozzáférhető és irreálisan nagy terhet ró rájuk. Javasolta a jelnyelvi tolmácsolásra felhasznált órakeretek állásának áttekintését, talán átcsoportosításra is lenne lehetőség, hiszen

nem mindenki használja fel a rendelkezésére álló keretet. A segédeszközök alkalmazásának kiterjesztése tekintetében elmondta, hogy érthetetlen, hogy egyetlen adó-vevő sincsen az OEP által támogatott eszközök listáján. Az Egyesült Királyságban az integrált oktatásba e nélkül nem veszik fel a tanulókat. Jelezte, hogy a BGGYK-n 2017 szeptemberétől új tanterv szerint folyik az oktatás. Az új tantervben sok lépést tettek annak érdekében, hogy a bilingvális oktatás feltételeinek megvalósulásához közelebb kerüljenek. Alkalmaznak siket, jelnyelv használó kollégát, aki tolmáccsal oktat. Számára is problémát jelent az órakeret. Egyeztetést folytatnak a SINOSZ-szal jelnyelvi tárgyak oktatásáról, mert a szakirányon kötelező lett a jelnyelv 1, jelnyelv 2. 2009-ben az FSZK, illetve a minisztérium kérésére kidolgoztak egy bilingvális oktatásra felkészítő szakirányú továbbképzési programot. A programot akkreditálták, de bizonyos körülmények miatt nem indították el. A hallássérült népeiségben az integráció aránya ma 70% vagy ezt meghaladó. Ez egy óriási horderejű változás.

Mikesy György bilingvális oktatással kapcsolatban elmondta, hogy hiányolja a gyógypedagógusok részvételét. Kicsit bennfentes a szakmai terület, ne csak ők maguk dolgozzák ki a bilingvális oktatással kapcsolatos dolgokat, mert ez egy szakmai munka, ami mindenkit érint, ezért elvárható, hogy szélesebb körben folyjon a bilingvális oktatás bevezetése. Sorstársként és gyógypedagógusként évek óta hangoztatja a szakmai fórumokon, hogy akár projekt keretében kipróbálhassák, mielőtt rendszer szinten is bevezetésre kerül. Így tapasztalatot szerezhetnének a gyakorlatban, illetve kiderülhetne, hogy milyen hiányosságai vannak a bilingvális oktatásnak.

Juhász Péter elmondta, hogy a bilingvális oktatás bevezetési kötelezettségét 2009 óta tartalmazza a jelnyelvi törvény. A bilingvális oktatás bevezetése mögött egy teljes konszenzus volt már a jelnyelvi törvény megalkotásakor is, és ez azóta is így van. A megvalósítás valóban nehézkes. Ez a feladat sokkal hosszabb, mint amire eredetileg számítottak. Az Államtitkárságnak az az álláspontja, hogy ezt a fajta fejlesztést, nagy módszertani rendszerszintű váltást az érintettek, az érdekvédelem nélkül nem lehet meglépni. A bevezetésével kapcsolatban a SINOSZ az első számú partner ebben a feladatban. 2013-ban indult egy 400 millió forintos fejlesztés JelEsély néven, ami a bilingvális oktatás megalapozását célozta és jelnyelvi kutatásokat, illetve korpuszépítést hajtott végre. 2015-ben hozták létre a Bilingvális Munkacsoportot, amelyben a SINOSZ, az EMMI oktatási ágazata, a gyógypedagógusok és több más érintett szereplő vett részt. A Munkacsoport másfél évig működött. Tehát volt olyan fórum, ahol az egyeztetés meg tudott valósulni. A közeli jövőt illetően elmondta, hogy a SINOSZ európai uniós forrásból további nagyszabású fejlesztésre készül. Ezek a fejlesztések még mind a bevezetés alapjainak letételéhez szükségesek. **Juhász Péter** a tolmácsszolgáltatás oktatási keretével kapcsolatosan elmondta, hogy az elsődleges feladat költségvetési háttér megteremtése. Egyetértenek a javaslat indokoltságával. A tolmácsolás felhasználási adatait áttekintve az látszik, hogy az aktív tolmácsszhasználók túlnyomó többsége messze nem használja ki a rendelkezésre álló 120 órát. Ugyanakkor van egy szűkebb réteg, akinek lényegesen nagyobb tolmácsolási keretre lenne szüksége, akiknek a munkájuk miatt ezt igényelnék. A feladat a szabályozásban, hogy ezt a differenciálást jól lekövezzék. Ha megemelik az általános órakeretet, annak a költségvetési háttérét be kell mutatni úgy mintha minden egyes jogosult ennyi órát venne igénybe. Gazdasági alapon nem érv az, hogy 14 év tapasztalata alapján nem életszerű, hogy mindenki igénybe veszi. A

gyógyászati segédeszközökkel kapcsolatban megkérdezte, hogy az oktatás során nem biztosított-e a TB támogatás az egyenlő esélyeket biztosító technológiák esetében. Az FM rendszer személyhez kötött, az indukciós hurok az adott helyiséghez rögzített eszköz. Az oktatási intézmények rendelkezzenek ilyen eszközökkel, ami adott esetben kölcsönözhető az oda járó diákok számára? A nem személyhez kötött eszközök esetében kellene valahogy megoldani, hogy támogatáshoz jussanak az intézmények.

Laczka Zsanett a kérdésre válaszolva elmondta, hogy ideális lenne, ha az oktatási intézmények rendelkeznének ezekkel a feltételekkel. Az indukciós hurok egy egész termet át tud fogni, de van már egyszerűbb verzió is, amikor az oktatónál és a hallgatónál is van egy kis szerkezet, és közvetlenül a fülében hallja a hangokat. Nem csak az oktatás témájához kötődik a gyógyászati segédeszközök listájának bővítése, a szociális jogok kérdéskörében is felvethető. A tolmácsolási óraszámokkal kapcsolatban nem tartja jó ötletnek visszavonni óraszámokat, mert ez a mindennapi ügyintézés során is segíti a kommunikációt. Lehet, hogy egyik évben 20 órát vesz igénybe, de a következő évben kihasználná.

Juhász Péter hangsúlyozta, hogy az órakeretek csökkentése nem merült fel.

Mikesy György a költségvetési háttérhez kapcsolódóan megjegyezte, hogy ki lehet mutatni, hogy a biztosított költségvetési keret hány százalékát veszik igénybe. Így ha a keretet emelik, ki lehet számolni, hogy annak hány százaléka lesz felhasználva. A konferenciákon általában két tolmácsra van szükség, ez is feszíti az órakeretet.

Juhász Péter elmondta, hogy a jelnyelvi tolmácsolásnál van egy alapszabály, hogy 20-30 percenként váltaniuk kell egymást.

Lacska Zsanett elmondta, hogy tanulmányok során az óraszámok emelése nem érinti az eddigi 120 órát, ami mindenkit érint, mert aki a tanulmányaihoz veszi igénybe a plusz órákat, az kihasználja az alap 120 órát.

Juhász Péter megköszönte a hozzászólásokat, az ülést nagyon produktívnak ítélte meg. A további munkarendnek javasolta, hogy az emlékeztetőkkel együtt minden témakörben egy rövidített, EMMI által megfogalmazott javaslatcsomagot is meg fognak küldeni. Kérte, hogy ezeket az anyagokat is véleményezzék a tagok. Kérte, hogy ha esetleg valaki a mai ülésre benyújtott javaslatain szeretne módosítani, azt mielőbb küldje meg. A következő ülések témáinak esetében kérte, hogy lehetőség szerint az AOSZ anyagához hasonlóan olyan anyagot készítsenek, amelyben a felvetett problémára javaslatot is megfogalmaznak. Ez megkönnyítené egy javaslatcsomag összeállítását. Jelezte, hogy az előzetesen kiküldött munkaterv szerint a következő ülés időpontja december 7., témája a szociális és támogató szolgáltatások. Kérte, hogy az ülésre az anyagokat legkésőbb november 30-ig küldjék meg, különös tekintettel azokra a felvetésekre, amelyek más tárcákat érintenek.

Miklós Kata hangsúlyozta, hogy szükségesnek tartják stratégia kidolgozását az inkluzív oktatás szemléletmódjának a magyar oktatási rendszerbe való meghonosítása érdekében. Az implementáció ütemezése nélkül az egész nem ér semmit. Megkérdezte, hogy a javaslatcsomag hova lesz továbbítva. Megkérdezte, hogy mivel a TMCS ügyrendje a

konszenzusos továbbküldést támogatja, ezért a javaslatcsomagban benne lesz, ha valakinek ellenvéleménye van, akkor azt is csatolni fogják.

Juhász Péter elmondta, hogy az Emberi Jogi Munkacsoport és az Országos Fogyatékosügyi Tanács elé terjesztik. Mivel ez olyan javaslatokat tartalmaz, ami különböző kormányzati szereplőket is érint, ezért feltételezhetően a Fogyatékosügyi Tárcaközi Bizottság napirendjére is felkerülhet. A megküldött anyagokat megőrzik és majd az elkészülő javaslatcsomag háttéranyagaként csatolni fogják. Ha van különvélemény, akkor azt csatolni fogják.

Szabó-Princz Viktória, az Emberi Jogi Munkacsoport titkárságának vezetője jelezte, hogy az EJMCS decemberben fog ülésezni. Az addig elkészült részanyagot érdemes az EJMCS elé terjeszteni, mert csak félévente ülésezik. Természetesen írásos formában a későbbiek során a kiegészítések is továbbításra kerülnek a Munkacsoportnak, azonban a folyamatról mindenképpen érdemes tájékoztatni az EJMCS-t a következő ülésen is.

Kálózi Mirjam megkérdezte, hogy a problémákban illetékes minisztériumok véleményét megismerhetik-e.

Juhász Péter hangsúlyozta, hogy időben jelezzenek és akkor az ülésre is meg tudják hívni az érintett tárcák képviselőit. Felajánlotta, hogy a mai téma kapcsán informálisan felveszik a kapcsolatot az érintett ágazatokkal, az emlékeztetőt megküldjük részükre és kérjük a

Hangfelvétel alapján készítette: Józsa Teodóra szakreferens, Emberi Jogi Munkacsoport Titkársága, IM

Látta: Szabó-Princz Viktória titkárságvezető, Emberi Jogi Munkacsoport Titkársága, IM

Jóváhagyta: Juhász Péter főosztályvezető, Fogyatékosügyi Főosztály, EMMI